

**Operacja pn.
„Gospodarstwa rodzinne w dobie globalizacji”**

**Tytuł warsztatu:
„Wyzwania globalizacji a rozwój
i konkurencyjność gospodarstw rodzinnych w Polsce
”**

Autor: prof. dr hab. Walenty Poczta

10.09.2020

Instytucja odpowiedzialna za treść: Krajowa Rada Izb Rolniczych

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”
Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 - Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi
Materiał współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej „Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

GLOBALIZACJA

Globalizacja gospodarki to historyczny i spontaniczny proces liberalizacji i postępującej wraz z nią integracji ... rynków towarów i kapitału i z opóźnieniem oraz na mniejszą skalę - siły roboczej oraz technologii w jeden współzależny rynek światowy. Kołodko (2010)

Problemy do dyskusji podczas warsztatów:

1. Czy globalizacja w sektorze rolnym odpowiada powyższej definicji?
2. Jak zaawansowane są procesy globalizacji ekonomicznej w sektorze rolnym:

GLOBALIZACJA

Atrybuty globalizacji gospodarczej:

- *liberalizacja,*
- *integracja,*
- *współzależność,*

Cechy procesu globalizacji:

- *historyczność,*
- *spontaniczność.* Kołodko (2010)

Problemy do dyskusji podczas warsztatów:

1. Które atrybuty i cechy ujawniają się szczególnie w sektorze produkcji i handlu żywnością?
2. Jak one wpływają na sektor rolno-żywnościowy?

GLOBALIZACJA

Korzyści wynikające z globalizacji:

- aktywizacja międzynarodowych przepływów towarów, czynników wytwórczych oraz informacji,
- bardziej produktywnie wykorzystanie zasobów,
- zwiększanie skali produkcji,
- pogłębianie specjalizacji i kooperacji produkcji,
- dostęp do wiedzy, nowych technologii i metod zarządzania,
- wykorzystanie sprawdzonych rozwiązań instytucjonalnych,
- dostęp do zróżnicowanych dóbr konsumpcyjnych,
- przyspieszenie wzrostu gospodarczego w skali światowej i coraz większy dobrobyt społeczeństw. (Dach 2009)

Problemy do dyskusji podczas warsztatów:

1. Które z wymienionych korzyści dotyczą w szczególności rolnictwa?
2. Czy i z jaką mocą polskie rolnictwo odczuło wymienione korzyści?
3. Czy można wskazać obecne lub potencjalnie inne korzyści? Jeśli tak, jak polskie rolnictwo powinno w nich uczestniczyć?

GLOBALIZACJA

Negatywne następstwa oraz zagrożenia

- zagrożenia ekologiczne i zmiany klimatyczne,
- zagrożenia ekonomiczne – rozrost rynków finansowych i niekontrolowane przepływy kapitałów,
- zagrożenia społeczne – pogłębianie się polaryzacji między krajami biednymi i bogatymi. Dach (2009)

Problemy do dyskusji podczas warsztatów:

1. Które z wymienionych zagrożeń dotyczą w szczególności rolnictwa?
2. Czy i z jaką mocą polskie rolnictwo odczuło wymienione zagrożenia?
3. Czy można wskazać obecne lub potencjalnie inne zagrożenia? Jeśli tak, jak polskie rolnictwo powinno się przed nimi chronić lub być chronione?

GLOBALIZACJA

Relacje między globalizacją a integracją regionalną (np. UE) - dwa odmienne punkty widzenia, a mianowicie:

1. Integracja regionalna może sprzyjać globalizacji - jest etapem w rozwoju globalizacji. Integracja staje się konstytutywną cechą globalizacji (Kołodko 2010),
2. Integracja regionalna – jako forma obrony i przeciwstawienia się procesom globalizacji.

G. Kołodko ... *Globalizacja jest niekompletna ... z tej przyczyny, że daleko **w tyle z liberalizacją pozostaje sektor rolny**. Jest ... subsydiowany w najbogatszych krajach, a ponadto wysoki jest poziom protekcji na rynkach rolnych.* (Milczarek 2004), (Kołodko 2010)

Problemy do dyskusji podczas warsztatów:

1. WPR UE a globalizacja – doświadczenie i oczekiwania.
2. WPH UE a globalizacja – doświadczenie a oczekiwania.

GLOBALIZACJA

Główne wyzwanie dla:

- państw
- organizacji i instytucji ponadnarodowych (np. UE, WTO)

to **wykorzystanie pozytywnych skutków** globalizacji przy

jednoczesnym **łagodzeniu skutków negatywnych**. (Stiglitz J.E., Kołodko 2010)

Problemy do dyskusji podczas warsztatów:

1. Podjęcie próby wskazania głównych wyzwań w kontekście rolnictwa, dla:

- Rządu, MRiRW, innych instytucji i organizacji szczebla krajowego,
- Instytucji UE.

GLOBALIZACJA

Globalna „dbałość o dobra publiczne” a polityka UE – Nowy Zielony Ład, Strategia od pola do stołu.

Problemy do dyskusji podczas warsztatów:

Dylemat: czy Nowy Zielony Ład, Strategia od pola do stołu są dobrze wpisane w kontekst globalny – instytucjonalny, polityczny, ekonomiczny i społeczny ?

Uwarunkowania konkurencyjności

Globalizacja (koszty wytwarzania a prawo jednej ceny, dumping socjalny, dumping środowiskowy, GMO i in.)

Liberalizacja – regulacje WTO

Integracja z UE (funkcjonowanie na JRE)

- sfera regulacji (wynika z WPH i WPR)
- sfera realna (wsparcie sektora rolnego)

Problemy do dyskusji podczas warsztatów:

1. Jak akcesja Polski do UE wpływa na „odczuwanie” przez polskie rolnictwo procesów globalizacji (rola HZ produktami rolnymi, rola rynku wewnętrzwspólnotowego)?

2. Jaki powinien być kierunek WPR i relacji JRE z rynkiem światowym?

Gospodarstwa rolne na Świecie

Świat - 570 mln gospodarstw rolnych.

- **72%** tych gospodarstw posiada powierzchnię użytków rolnych mniejszą od **1 ha** i użytkują one tylko **8%** UR
- **12%** - **1-2** hektary, a w ich posiadaniu znajduje się **4%** UR.

*Łącznie **84%** gospodarstw użytkuje zaledwie **12% UR**, a średnia powierzchnia tych gospodarstw wynosi **1,2 ha UR**.*

- **1% gospodarstw użytkuje 65% UR użytków rolnych.**
- Kraje najwyżej rozwinięte - 22 mln gospodarstw, których średnia powierzchnia wynosi **57 ha UR**
  - **UE – 10,5 mln gospodarstw** (1,8% gospodarstw rolnych na Świecie)

Problem do dyskusji podczas warsztatów:

1. Refleksja uczestników warsztatów – miejsce rolnictwa polskiego w rolnictwie globalnym

Rolnictwo UE vs rolnictwo na Świecie

Wyszczególnienie	Świat	Ameryka Północna	UE
Użytki rolne - udział (%)	100,0	9,6	3,8
Aktywni zawodowo w rolnictwie - udział (%)	100	0,2	0,8
Majątek produkcyjny - udział (%)	100	13,4	13,1
• w tym maszyny i urządzenia udział (%)	100	23,9	25,3
Relacje czynników produkcji			
• UR na 1 aktywnego (ha)	3,7	185,3	18,2
• majątek na 1 aktywnego (tys. USD)	4,0	283,1	68,3
• majątek na 1 ha UR (tys. USD)	1,1	1,5	3,8
Wartość produkcji rolnej - udział (%)	100	9,0	10,6
Produktywność ziemi (USD/1ha UR)	792	748	2219
Produktywność pracy (tys. USD/1 aktywnego)	2, 9	138,5	40,4

Problem do dyskusji podczas warsztatów:

1. Refleksja uczestników warsztatów – miejsce rolnictwa UE w rolnictwie globalnym

Miejsce rolnictwa polskiego w UE w zakresie potencjału produkcyjnego (zasoby czynników produkcji i gospodarstwa rolne)

Czynnik produkcji	Miejsce w UE 28	Udział w UE 28 (%)
Praca	1	18,1
Ziemia	5	8,3
Kapitał	7	5,2
Gospodarstwa rolne		
Gospodarstwa ogółem	2	13,5

Problem do dyskusji podczas warsztatów:

1. Refleksja uczestników warsztatów – miejsce rolnictwa polskiego w rolnictwie UE

Kraje	Relacje między zasobami i nakładami czynników produkcji		
	UR na 1 AWU (ha) <10;>30	Nakłady kapitału na 1 AWU (tys. euro) <15;>50	Nakłady kapitału na 1 ha UR (tys. euro) <1,2;>2,2
UE-28	19,2	33,1	1,7
Belgia	24,5	123,7	5,1
Bułgaria	18,0	10,8	0,6
Czechy	33,5	37,7	1,1
Dania	52,8	182,8	3,5
Francja	39,3	75,0	1,9
Grecja	10,2	14,5	1,4
Hiszpania	29,0	33,2	1,1
Holandia	12,2	142,6	11,7
Irlandia	30,4	37,4	1,2
Niemcy	34,1	93,4	2,7
Polska	8,7	9,6	1,1
Portugalia	11,6	16,7	1,4
Rumunia	7,9	8,0	1,0
Słowacja	40,5	41,5	1,0
Węgry	11,9	14,8	1,2
Włochy	14,4	39,9	2,8

Potencjał produkcyjny rolnictwa polskiego – relacje czynników produkcji i struktury gospodarstw

Relacja	Relacja w stosunku do średniej UE 28 (=100)
Kapitał/1ha	65
Kapitał/1 AWU	29
UR/1 AWU	45
UR/gospodarstwo	61

Relacje między zasobami i nakładami czynników produkcji

Problemy do dyskusji podczas warsztatów:

1. Jak na konkurencyjność polskiego rolnictwa wpływają relacje opisane na poprzednich dwóch slajdach?
2. Czy i jakie zmiany są konieczne?

Progi wielkości obszarowej wyznaczające przyrost liczby gospodarstw w krajach UE (w ha)^a

Państwo	Próg (ha)	Państwo	Próg (ha)
Węgry	10 - 19,9	Włochy	50 - 99,9
Irlandia	10 - 19,9	Szwecja	100 i więcej
Rumunia	20 - 29,9	Portugalia	100 i więcej
Słowenia	20 - 29,9	Francja	100 i więcej
Polska	30 - 49,9	Niemcy	100 i więcej
Łotwa	50 - 99,9	Hiszpania	100 i więcej
Litwa	50 - 99,9	Belgia	100 i więcej
Holandia	50 - 99,9	Finlandia	100 i więcej
Austria	50 - 99,9	Wielka Brytania	100 i więcej
Estonia	50 - 99,9	Dania	100 i więcej

a – Pominięto Czechy, Słowację i Bułgarię, bowiem w tych krajach około 90% UR znajduje się w gospodarstwach 100 i więcej ha. W Grecji i na Cyprze wyznaczenie progu nie było możliwe, bo nastąpił spadek liczby gospodarstw we wszystkich grupach. Z analizy wyłączone Luksemburg i Maltę oraz Chorwację.

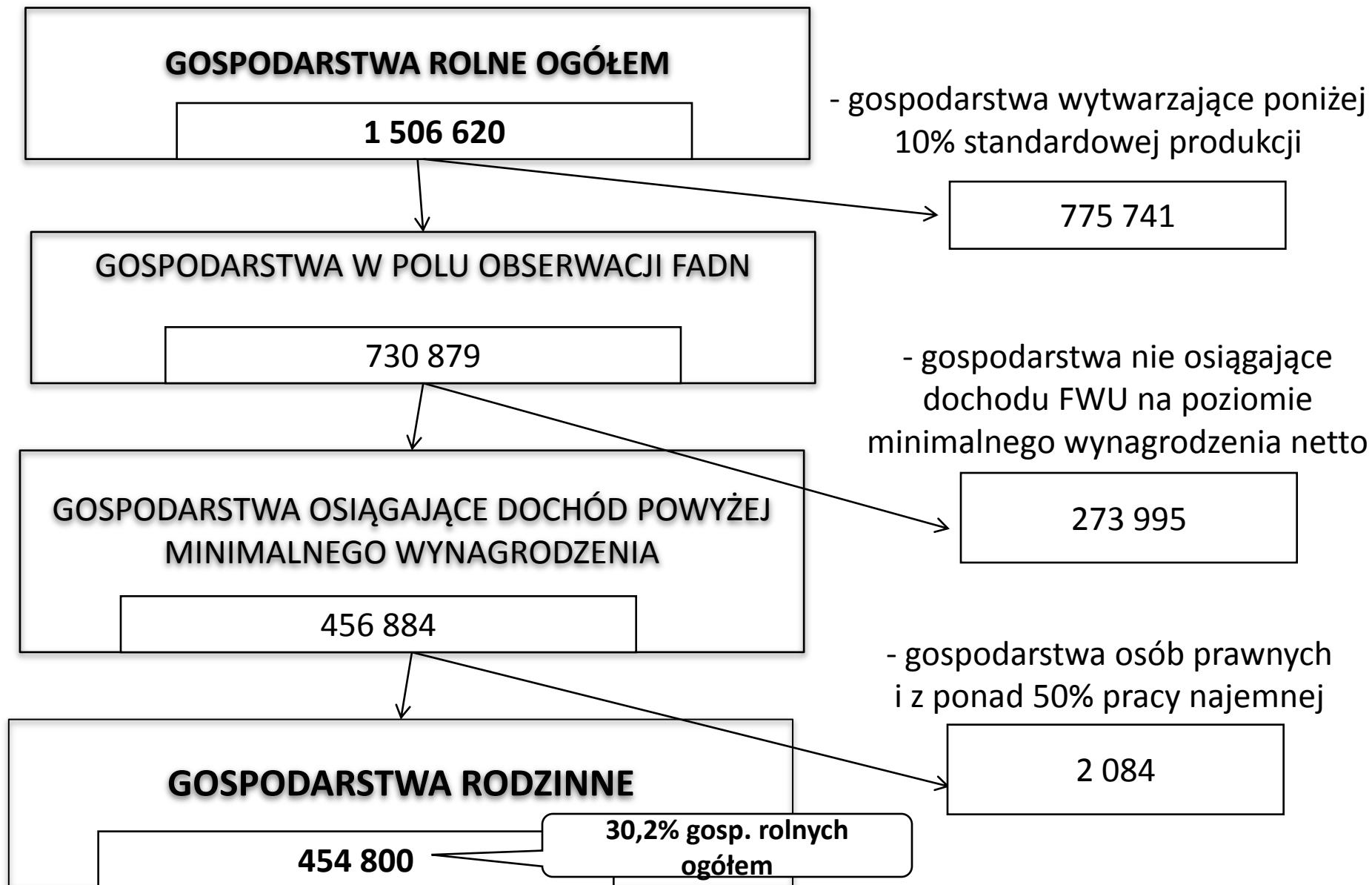

Progi wielkości ekonomicznej wyznaczające przyrost liczby gospodarstw w krajach UE (w euro SO)^a

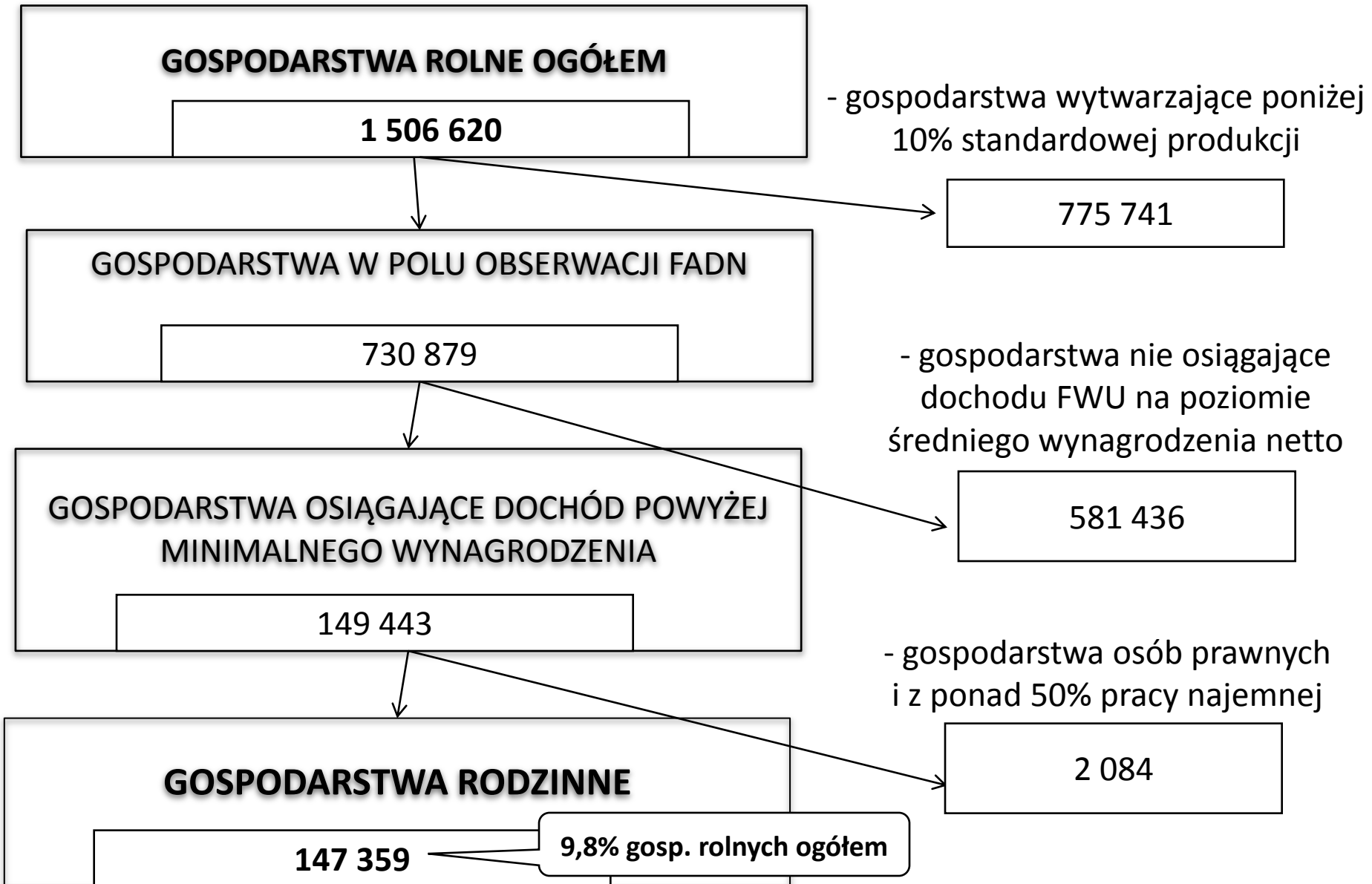
Państwo	Próg /euro/	Państwo	Próg /euro/
1. Bułgaria	8 000 - 14 999	12. Portugalia	50 000 – 99 999
2. Rumunia	8 000 - 14 999	13. Włochy	50 000 - 99 999
3. Litwa	15 000 - 24 999	14. Szwecja	100 000 – 249 999
4. Węgry	15 000 -24 999	15. Finlandia	100 000 – 249 999
5. Słowenia	15 000 - 24 999	16. Francja	100 000 – 249 999
6. Estonia	25 000 - 49 999	17. Hiszpania	100 000 – 249 999
7. Polska	25 000 - 49 999	18. Niemcy	250 000 – 499 999
8. Grecja	25 000 - 49 999	19. Belgia	250 000 – 499 999
9. Łotwa	50 000 - 99 999	20. Wlk. Brytania	250 000 - 499 999
10. Irlandia	50 000 - 99 999	21. Holandia	250 000 – 499 999
11. Austria	50 000 – 99 999	22. Dania	500 000 i więcej

a – Pominięto Czechy i Słowację, bowiem w tych krajach dominują b. duże gospodarstwa. Z analizy wyłączono Luksemburg, Luksemburg i Malte oraz Chorwację.

GOSPODARSTWA RODZINNE W POLSCE (szł.) (kryterium delimitacji – płaça minimalna netto = dochód FWU, forma prawna i udział pracy najemnej) (2019 r.)

GOSPODARSTWA RODZINNE W POLSCE (szst.) (kryterium delimitacji – płaca średnia netto = dochód FWU, forma prawna i udział pracy najemnej) (2019r.)

Gospodarstwa w Polsce w zależności od wielkości ekonomicznej (2019 r.) (FADN)

Wyszczególnienie SO	Razem	Bardzo małe	Małe	Średnio-małe	Średnio-duże	Duże	Bardzo duże
		$2 \leq \text{€} < 8$	$8 \leq \text{€} < 25$	$25 \leq \text{€} < 50$	$50 \leq \text{€} < 100$	$100 \leq \text{€} < 500$	$\text{€} \geq 500$
Liczba gospodarstw	730 883	273 995	307 441	95 331	35 712	16 320	2 084
Powierzchnia użytków rolnych (ha)	20,5	8,4	15,2	27,3	45,0	105,9	983,5
Produkcja (tys. zł)	137,9	34,0	79,4	191,7	386,5	1136,7	7883,9
Dotacje	30,6	12,1	25,0	45,3	69,5	135,4	1125,0
Dochód	43,7	10,1	30,4	81,0	152,9	333,3	596,4
Dochód na osobę pełnozatrudnioną rodziny (tys. zł/FWU)	28,8	8,2	20,2	46,4	81,3	182,5	422,6
Inwestycje netto	-3,6	-4,8	-6,1	-4,3	20,2	27,9	-97,8

Gospodarstwa rodzinne w Polsce

Problemy do dyskusji podczas warsztatów:

1. Jakie gospodarstwo w Polsce jest gospodarstwem rodzinnym – refleksje uczestników warsztatów na podstawie dyskusji na podstawie informacji z pięciu ostatnich slajdów?
2. Jak powinno „wyglądać” gospodarstwo rodzinne w perspektywie krótko i średniookresowej w Polsce?
3. Czy i jakie zmiany są konieczne?

Podsumowanie – kierunki rozwoju i poprawy konkurencyjności

Dualność struktury rolnictwa

Dualność popytu (*klepsydra*)

Dualność rozwoju

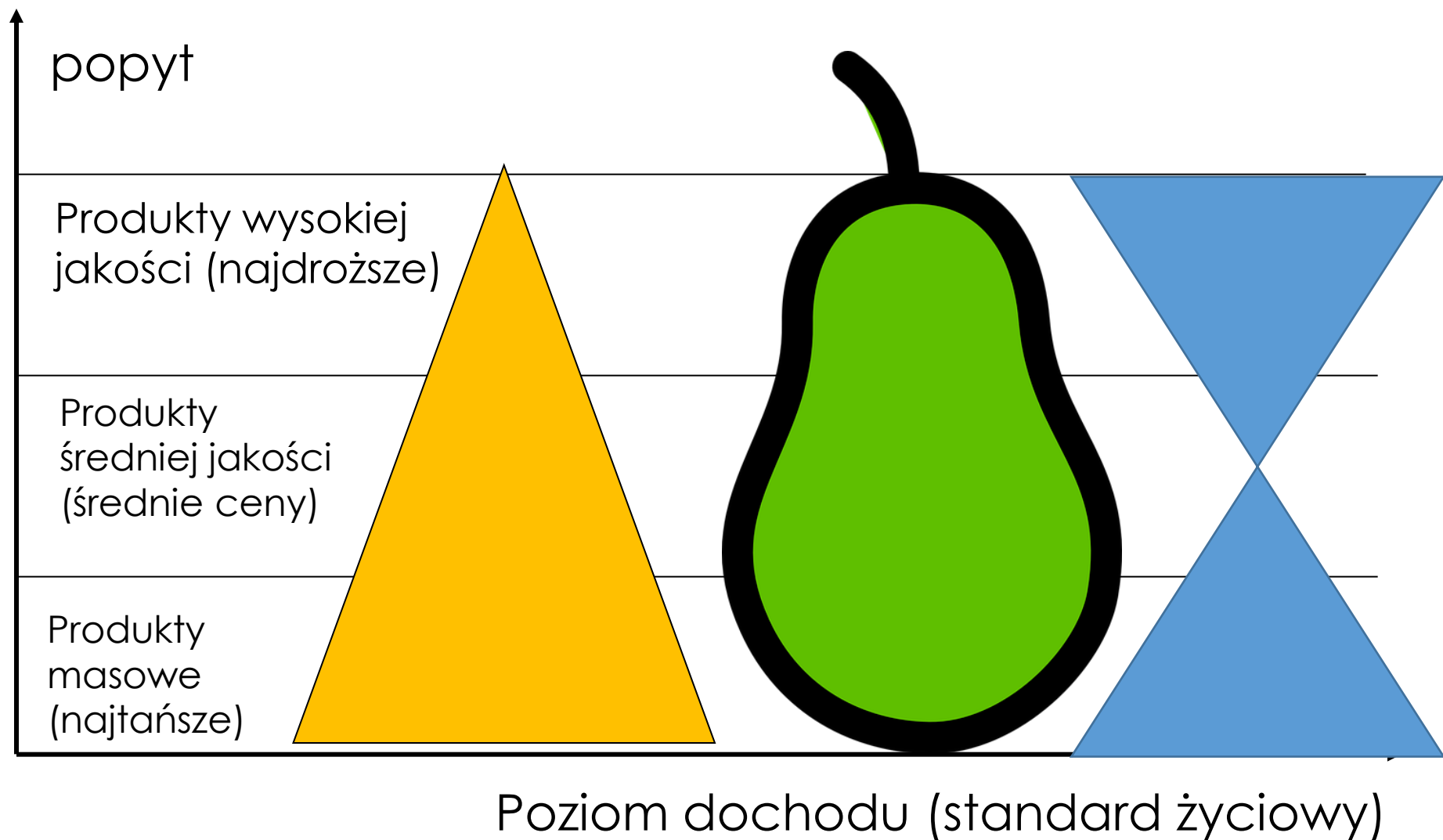

Dualność struktury podaży

W odpowiedzi na dualność popytu (*klepsydra*)

Zmiany struktury popytu w zależności od poziomu dochodów – teoria „trójkąta, gruszki i klepsydry” („perspektywa europejska”)

Podsumowanie – kierunki rozwoju i poprawy konkurencyjności

Dwie strategie rozwoju rolnictwa - wzrost skali wytwarzania w gospodarstwach rolnych prowadzący do **wzrostu wydajności pracy** (***wartości dodanej na 1 pracującego***):

1. Gospodarstwa duże – „moga” się rozwijać w oparciu o duże zasoby ziemi i kapitału na 1 pracującego
  - ***duża wartość dodana na jednostkę pracy,***

Podsumowanie – kierunki rozwoju i poprawy konkurencyjności

2. Gospodarstwa mniejsze – „muszą” się rozwijać w oparciu o duże zasoby pracy i/lub kapitału (finansowego i intelektualnego) na 1 pracującego i na 1 ha UR

- **Duża wartość dodana** na:
  - ✓ 1 jednostkę **ziemi**,
  - ✓ 1 jednostkę zasobów **pracy**,
  - ✓ 1 jednostkę **produktu!**

Obie strategie winny być wspierane przez politykę rolną!

Finalny oczekiwany skutek rozwoju – poprawa konkurencyjności i parytetowa produktywność pracy!

Podsumowanie – kierunki rozwoju i poprawy konkurencyjności

Problemy do dyskusji podczas warsztatów:

1. Czy wskazane na poprzednich czterech slajdach strategię rozwoju gospodarstw są trafne?
2. Czy można zaproponować inne strategię rozwoju gospodarstw rolnych w Polsce? Jakie?
3. Czym powinien charakteryzować się rozwój zróżnicowanego rolnictwa polskiego?

Dziękuję za uwagę!

Odwiedź portal KSOW – <http://ksow.pl>

Zostań Partnerem Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich.

